

---

Privim ca abonați pe D-nii ce vor bine vroi a primi  
două numere unul după altul.

---

## REVARSAREA

Casa lui Raimbeau, menită dintru'ntăiu pentru fabrică, ie-  
ră zidită foarte fără trăinicie. Apoi, primea în faț puhoiul din  
uliță. Imi părea că o văd tremurînd sub izbirea valurilor; și,  
cu gitlejul înțepenit, mă uitam după Cyprien, care ergea pe a-  
coperiș. De o dată se auzi o huruitură.

Lună resărea, o lună rotundă, pe ceriu curat, care cu fa-  
ța-i galbănă lumină acest lac fără de țermuri ca o lampă lini-  
ștită. Casa lui Raimbeau se năruise. Scosesem un țipăt de  
groază, cînd văzusem de Cyprien căzînd. În năruitură nu se ve-  
dea de cît o furtună, o țisnătură de valuri sub sfărmăturile aco-  
peremîntului. Apoi, se făcù liniște, apa se așeză ieară-și, casa  
năruită se arăta ca o gramadă neagră, scoțînd afară din apă  
scheletul ieii de scînduri despicate. Ieră o adunătură de grinzi  
amestecate, un schelet de catedrală pe jumătate sfărmată. Și,  
între grinzi, mi se păru că văd un trup zbatîndu-se, ceva viu  
făcînd silinți mai pe sus de puterea omenească.

— Trăește! strigăi. Dumnezeu fie lăudat, trăește! Acolò,  
deasupra apei albe luminată de lună!

Un rîs nebunesc ne zguduea. Băteam în palme de bucurie,  
ca și cum am fi scăpat cu toții.

— Se va urcă deasupra, zise Pierre.

— Da, da, uitați-vă! ne arătă, Gaspard, vedeți, cearcă să  
apuce grînda, la stînga.

Dar risetele noastre încetară. Nu mai ziceam nici un cuvînt,  
innecați în git de frică. Înțelesesem starea grozavă a lui Cyprien.  
Cînd căzuse casa, picioarele i se prinsese între două grinzi;  
și ședea spînzurat, fără să se poată descurcă, cu capul în jos,  
la cite-va degete de la fața apei. Fu o luptă îngrozitoare cu  
moartea. Pe acoperișul casei vecine, Aimée tot în picioare, cu  
cei doi copii. Un tremur o zbuciumă. Ieră de față la moartea  
bărbatu-su, nu părăsea din ochi pe nenorocit, sub dînsa, la cîți  
va metri de la dînsa. Și scotea un urlat neîntreput, un urlat de  
cîne turbat de groază.

---

\*) Traducere din Emile Zola. Vezi N<sup>o</sup>. 16 din „Contemporanul“.

— Nu putem să-l lăsăm să moară așa, zise Jacques desnădăjduit. Trebuie să mergem acolo!

— Poate s'ar putea scobori cineva pe grinzi și l'ar scoate. Și porneau spre casele vecine, când și cea de a doua se năruî. Le ieră tăet drumul. Atunci, un fior înghietat ne cuprinse. Ne apucasem de mîni, fără să mai gîndim; ni le stringeam cît puteam, fără să ne luăm ochii de la priveliștea cea înspăimîntătoare.

Dintru'ntăiū Cyprien încercase a se înțepeni. Cu o putere neobișnuită se depărtase de apă, își ținea trupul îndoit în afară. Dar osteneala îl dovedea. Totuși se luptă, voi să se apuce de grinzi, căută cu mînele în toate părțile, doar ar găsi pe ce să pue mîna. Apoi, primind moartea, căzu înapoi, atîrnă din nou, fără mișcare. Moartea veni încet. De abiea i se muea părul în apă, care se urea cu răbdare. Trebuea să fi simțit receală la creștetul capului. Un val îi udă fruntea. Altele îi închiseră ochii. Incet, văzurăm cum îi acoperi capul.

Femeile la picioarele noastre, își ascundeau fața între mîni. Chiar noi, căzurăm în genuchi, cu brațele întinse, plîngînd, bîlbîind rugăciuni. Pe acoperemînt, Aimée tot în picioare, cu copiii lingă dînsa urlă mai tare, noaptea.

#### IV

Nu știu cît am stat îngrozii de nenorocire. Cînd îmi venii în fire, apa mai crescuse încă. Acuma ajungea până la țigle; acoperișul ieră o insulă îngustă, ieșind din apa nemărginită. La dreapta, la stînga casele trebuea să se fi prăbușit. Marea se întindea.

— Mergem, șoptea Rose tinîndu-se de țigle.

Și totî, în adevăr, simțeam pare că ne am fi mișcat cu acoperiș cu tot. Ni se părea că ne duce cursul apei. Apoi uitîndu-ne la clopotnița nemișcată în fața noastră, nălucirea încetă; ne aflam într'același loc bătuti de valuri.

Apa, atunci, începū asaltul. Până la acest timp, puhoiul mersese pe uliță; dar năruiturile oprindu-l, îl trimeteau îndărăt. Ne atacă în toată regula. Cum trecea o grindă, o bucată de lemn; puhoiul o apuca, o cumpeneva, apoi o izbea în potriva casei noastre. Și nu o mai slăbea, o trăgea înapoi, o izbea din nou, bătînd cu dînsa zidiurile fără încetare, regulat. În curînd, zecă, douăsprezece grinzi ne loveau de o dată, din toate părțile. Apa mugea. Scuiplate de spumă ne udau picioarele. Auzeam, gemătul înnădușit al casei pline de apă, sunătoare, cu pereți cari pîrieau. Din timp în timp, la unele locuri ni i put mîncă, cînd bîruele

izbeau drept, gîndeam că ne-am prăpădit, că zidiurile ierau să crăpe pentru a ne da riului, în despicăturile lor căscate.

Gaspard se apropiese chiar de marginea acoperemîntului. Izbuti să apuce o grindă, o trase sus cu brațele lui de voinic.

— Trebuie să ne luptăm, ne strigă iel.

Jacques, din partea lui, se silea să oprească o prăjină lungă. Pierre îi dădu ajutoriū. Ieu blăstămam bătrîneța care mă făcea slab ca un copil. Dar apărarea se întruchipă, trei oameni, împotriva unui riu. Gaspard ținînd grinda așteptă bucățile de lemn pe cari le izbea puhoiul în potriva casei, și le oprea cu tărie, la puțină depărtare de acoperiș.

Une ori lovitura ieră așa de strașnică, că Gaspard cădea. Lingă dînsul, Jacques și Pierre mînuceau prăjina cea lungă, ca să depărteze lemnele. Timp de un ceas ținū această luptă nefolositoare. Incet încet își pierdeau mințile, sudueau, loveau, batjocoreau apa. Gaspard o tăea ca cu sabia, ca și cum s'ar fi luptat piept la piept cu dînsa, o spărgea cu lovituri ca pe un trup. Și apa își păstră îndărătnicia ieî liniștită, fără nici o rană, neînviușă. Atunci Jacques și Pierre se trîntiră oboșiți pe acoperiș; iar Gaspard, repezindu se prea tare pierdu grinda, care începu a ne bate acoperemîntul și iea. Lupta ieră cu neputință.

Marie și Véronique se țineau îmbrătoșate. Tot ziceau neîncetat, cu glas sfășietoriū, necontentit aceleași vorbe, vorbe iu-spăimîntătoare ce-mi resună și acuma în minte:

— Nu vreu să mor!... Nu vreu să mor! Rose le ținea împrejurate cu brațele, căută să le mîngie, să le dea curaj, și chiar iea, tremurînd, se uita în sus și striga fără de voe:

— Nu vreti să mor!

Numai mătușa Agathe nu zicea nimic. Nu se mai închină, nu-și mai făcea cruce. Pierzîndu-și mințile, se uita în jur, și încercă a zîmbi cînd întilnea căutătura mea.

Apa bateă acuma țiglele. Nu ieră de așteptat nici un ajutoriū. Tot auzeam glasuri dinspre bererecă; două finare trecuseră, o dată, pe departe, tăcerea se întindea din nou, pinza cea galbănă de apă întindea nemărginirea ieî goală. Cei de la Sain-tin, cari aveau bărci, trebuie să fi fost apucați pe neașteptate mai înainte de cît noi.

Gaspard, în acest timp se învîrtea pe acoperemînt. De o dată, ne chemă. Ne zise:

— Luați sama!... Ajutați-mă. Țineți-mă bine.

Apucase o prăjină, pindea un acoperiș de grajdii, mare negru, care se apropiea încetișor de casă. Cînd ajunse în dreptul lui, îl oprî cu prăjina; și, simțindu-se tîrit, strigă să-i dăm ajutoriū. Il apucasem de mijloc și-l țineam bine. Apoi îndată ce

întră acoperemîntul în puhoiū, veni singură de se lipi de casă, ba încă așa de tare că ne temurăm să nu-l vedem prefăcut în țanduri.

Gaspard sărise cu îndrăzneală pe pluta dată de întîmplare. Imblă pe dînsa în toate părțile ca să o cerce de tare, în timp ce Pierre și Jacques o țineau lîngă casă; și rîdea, zicîndu-ne plin de veselie.

Bunicule, am scăpat! ... Curat corabie. Uitați-vă picioarele nu mi-s ude. Și ne va ținea ușor pe toți. Vom fi ca a casă pe dînsa!

Totuși, crezu de cuviință a o mai întări. Apucă grinzi de cele ce pluteau, le legă cu frînghiī, pe cari le luase din casă Pierre, ca să fie la nevoie. Căzu chiar în apă; dar cînd strigarăm înspăimîntați, începu iar a rîde. Apa îl cunoștea, mergea o leghe în not în Garonne. După ce se suī pe acoperiș, se scutură, și strigă:

— Haide, suiți-vă să nu pierdem timpul.

Femeile se puseseră în genunchi. Gaspard duse în brațe pe Marie și pe Véronique pe plută la mijloc, unde le puse jos. Rose și mătușa Aghate se lunecară pe țigle și se puseseră lîngă fete. Atunci privirăm spre beserică. Aimée ieră tot acolò. Acuma se răzămă de un ogeag, și-și ținea copiii în brațe, apă i se suise până la brîu.

— Nu te măhni, bunicule, imi zise Gaspard. O vom luà trecînd, îți făgăduesc.

Pierre și Jacques se suiseră pe plută. Sării după dinșii și ieu. Se plecà ceva într'o parte, dar ieră în adevăr tare în desul pentru a ne ținea pe toți. În sfîrșit, Gaspard, părăsi la urma tuturor acoperemîntul, zicîndu-ne să luăm prăjini, pregătite de dînsul ca să le întrebunțăm ca vise. Iel avea una foarte lungă și o minuea cu ghibăcie. Ne puserăm sub ascultarea lui. Cînd ne poronci iel, împinserăm cu prăjinile în acoperemînt pentru a ne îndepărtă de dînsul. Dar cu toate silințele noastre nu puteam să ne deslipim de acoperiș, pluta se ținea parcă ieră legată. Ne depărtam puțin, dar puhoiul ne izbea cu strășnicie înapoi lîngă casă. Ieră primejdie, căci se putea să se facă fărîme pluta noastră. Atunci simțirăm icară-și că nu puteam face nimic. Ne crezusem mîntuiți și tot ieram încă în puterea apei. Chiar, imi părea reu că femeile nu mai ierau pe casă; căci, mă așteptam să le văd căzînd în apă și înecîndu-se. Dar cînd, îndemnăi să ne întorcem pe acoperiș, nime nu voi să mă asculte.

— Nu, nu, să mai cercăm. Mai bine să murim aice. Gaspard nu mai rîdea. Ne silirăm icară-și să ne depărtăm, apăsăm

din toate puterile cu prăjinile. În sfârșit Pierre se suie înapoi pe casă și ne trase cu o frînghie spre stînga; așa ne scoase din puhoiul; apoi, după ce veni și iel pe plută, numai din cîte-va lovituri cu prăjinile puturăm să ne depărtăm. Dar Gaspard își aminti că-mi făgăduise să trecem pe lîngă Aimée și să o luăm, Aimée al căriea urlat jalnic nu mai încetă. Pentru aceasta, trebuia să trecem ulița în care ieră puhoiul cu care ne luptasem. Mă întrebă cu ochii. Ieram turburat pînă în adîncul inimei, nici o dată nu se luptase astfelînd gîndurile în mine. Ieră să punem în primejdie opt ființi. Și totuși, dacă stătui o clipă la cumpene, nu avui putere să mă împotrivesc la chemarea cea jalnică.

— Da, da, zisei lui Gaspard. Ieste cu neputință, nu putem să mergem fără dînsa.

Plecă capul, fără nici o vorbă, și începui a se ajuta de zidurile remase în picioare sprijinindu-se cu prăjina lui cea tun-gă. Trecurăm pe lîngă casa vecină trecurăm, pe deasupra grajdurilor noastre. Dar, cum ieșirăm în uliță, scoaserăm fără de voce un țipet. Puhoiul, care ne apucase din nou, ne luă și ne aruncă spre casa noastră. Timp de cîte-va clipe furăm ca amețiți. Ne ducea ca pe o frunză, așa de iute, încît nu sfîrșisem țipătul și ne și izbisem de acoperiș. Se rupse, scîndurile desfăcute se învîrteau prin apă, toți căzurăm în apă. Nu știu ce se petrecu. Imi aduc aminte că văzui pe mătușa Agathe pe apă, ținută de fuste; cum se acufundă, cu capul îndărăpt, fără să se zbată.

O durere ascuțită mă făcu să deschid ochii. Pierre mă trăgea de pâr, pe acoperemînt. Pierre se acufundă ieră-și. Și în ametală mea, mă mierăi cînd văzui pe Gaspard, în locul unde se acufundase frate-meu: tînărul aducea în brațe pe Veronique. După ce o puse lîngă mine; se aruncă din nou, și scoase pe Marie, care ieră cu fața albă ca ceara, așa de țapănă și așa de nemișcată, încît o crezui moartă. Apoi, se arucă din nou. Dar, degeaba. Pierre ieșise și iel deasupra apei. Amîndoi vorbeau, își dădeau lămuriri pe cari nu le puteam auzi. Cînd se sueau obo-siți pe acoperiș:

— Da, mătușa Agathe! strigăi ieu, da Jacques! da Rose!

Dădură din cap. Lacrimi mari le curseră din ochi. Din cîte-va vorbe înțelesei să Jacques își spărsese capul de o grindă. Rose cuprinsese trupul bărbatu-su și se înecase cu dînsul. Mătușa Agathe nu se mai arătase deasupra apei. Ne închipuirăm că trupul iei înpins de cursul apei, intrase în casă, sub noi, prin vre o fereastră deschisă.

Și, ridicîndu-mă, mă uităi spre acoperemîntul pe care Aimée stătea cîteva minute mai înnainte. Dar apa se tot suea. Zărrii numai brațele iei întepenite cum țineau afară din apă

cei doi copii. Apoi, casa aceea să năruî, pătura de apă se închise, sub lumina somnoroasă a lunii.

V

Ieram numai cinci pe acoperiș. Apa ne lăasă de abiea o șușeniță îngustă de a lungul culmei. Un ogeag căzuse. Trebuea să ridicăm pe Veronique și pe Marie încă tot leșinate, să le ținem aproape în picioare pentru ca apa să nu le ude picioarele. În sfârșit își veniră în sine, și mălinirea noastră creșcu încă, cînd le văzurăm ude, tremurînd, strigînd din nou, că nu vor să moară. Le linișteam ca pe niște copii, zicîndu-le că nu vor muri, că nu vom lăasă moartea să le iee. Dar iele nu ne mai credeau, știeam că trebuea să moară. Și, de cite ori cuvîntul „a muri“, resună ca un clopot, te clătăneau dinții și groaza le aruncă una în brațele celeilalte.

Se sfîrșise, din satul năfuit nu mai remăsese de cît cite-va bucăți de zidiu. Beserega neatînsă, de la care ne veneau glasuri, mormur de oameni în siguranță. Departe mugea curgerea nemăsurată a apelor. Nu mai auzeam nici năruirile caselor, cari se mănau cu zgomotul carelor de prund descărcate dintr'o dată. Ieram părăsiți, ca în mijlocul Oceanului la o mie de leghe de uscat. O dată ni se păru că auzim la stînga un zgomot de vîsle. Ai fi zis niște lovituri blînde, regulate, din ce în ce mai lămurite. Ce muzică de nădejde, și cum ne scularăm în picioare pentru a vedea! Nici nu ne răsufflam. Si nu zăream nemică. Pătura galbănă se întindea, pătată cu umbre negre; dar nici una din aceste umbre, vîrfuri de copaci, bucăți de zidiu, nu se mișcă. Șciaduri, ierburi, poloboace deșerte, ne prieinuiră bucurii zădărnice; făceam semn cu basmalele, pînă ce, cunoscînd că ne înșelăsem, cădeam de-arăși în îngrozirea care ne lovea neîncetat urechile cu acest zgomot fără să pûtem afla de unde venea.

— O vād, strigă Gaspard, o dată. Uitați-vă! acolo în departe, o barcă mare.

Și ne arată, cu mîna, un punct îndepărtat. Dar, tot nu vedeam nemică, Pierre, de asemenea. Iar Gaspard se îndărătnicea. Ieră o barcă. Loviturile lopetilor se auzeau mai lămurit. Atunci, o zărirăm și noi. Mergea încetișor, parecă să învirtea în jurul nostru, fără să se apropie. Imi aduc aminte că ieram ca nebuni. Ridicam brațele cu furie, strigam, cît ne luă gură. Ocăram barca, o numeam ticălboasă. Iea, tot neagră și liniștită, se mișca mai încet. Ieră în adevăr o barcă? nu știu nici acum. Cînd mi se păru că s'a îndepărtat, ne luă cea de pe urmă nădejde.

De atunci stătui îndobitocit. Nu mai aveam de cât simțirea unui dobitoc care se păzește de moarte, cînd înaintă apa mă feream. În amețala mea, auzii mult timp rîzind, fără să înțeleg cine rîdea lîngă mine. Se zărea de ziuă, ceriul ieră alb spre răsărit. Ieră foarte bine, foarte recoare și foarte liniștit, ca pe malul unui lac, în zori. Dar auzeam necontentit risul lîngă mine, și, înturnîndu-mă, văzui pe Marie în picioare cu straele ude. Ieră rîdea.

Cît de frumoasă ieră și de blîndă, sârmana copilă, la acest ceas de demineata! O văzui plecîndu-se, luînd apă în pumn, și spălîndu-se pe obraz. Apoi își suci părul iei col galbun și-l innodă după cap. Fără îndoială, îi părea că se află în odălța iei, dumineca, cînd suna plin de veselie clopotul. Și rîdea, ca un copil, cu ochii limpezi, cu fața fericită.

Ieu, începui a rîde ca dînsa, molipsîndu-mă de nebulnea iei. Își pierduse mințile de groază și nebulnea ieră pentru dînsa un dar ceresc, așa de fericită se părea de curățenier acestor zori de primăvară. O lăsam să se grăbească, neînțelegînd. Se înfrumuseța neîncetat. Apoi, cînd se crezî gata de plecare cîntă un cîntec de beserecă cu glasul iei de cristal. Dar, în curînd se opri și strigă, parecă răspundea unui glas care o chema și pe care numai iei îl auzea:

— Merg! Merg!

Începî ieră cîntecul, se coborî încet de pe acoperiș, intră în apă, care o acoperi încet fără zguduiri. Ieră tot zîmbea! Mă uitam cu fericire la locul unde se înneacăse.

După aceasta, nu-mi mai aduc aminte de nemică ieră singur pe acoperemînt. Apa se mai suise. Un ogeag îmi stătea în picioare, și-mi pare că mă țineam de dînsul din toute puterile, ca un dobitoc care fuge de moarte. Apoi, nemică, nemică, o negreață, deșertut.

## VI

Pentru ce mai trăesc? Mi s'a spus că cei de la Santin venise pe la șese ceasuri, cu bărci și că mă afase culcat pe un ogeag, leșinat. Apele avuse cruzimea de a nu mă luă pe cînd nu mai simțeam nenorocirea mea.

Ieu, bătrînul, scăpăi de moarte. Toți murise, copiii de țîță, fetele de măritat, tinerii de curînd însotiți, și cei de demult. Și ieu, trăesc ca o burueană, vîrtoasă și uscată, înrădăcinată pe prund. Dacă ași avea curaj, ași face că Pierre, ași zice: „M'am săturat, sara buna!” și m'ași aruncă în Garonne ca să merg și ieu unde au mers ceialalți. Nu mai am nici un copil, casa mi-i năruită, cîm-

purile pustiete. Oh! sara, cînd ieram toți la masă, bătrînii la mijloc, cei tineri în șir, și cînd veseliea lor mă încunjură și-mi ținea cald! Oh! zilele însemnate ale secerișului și ale strînsului viilor, cînd lucram cu toții, și ne înturnam acasă plini de de mindriea bogăției noastre! Oh! copiii cei frumoși și vile frumoase și grile frumoase, bucuriea bătrîneților mele, plata vie a vieții mele întregi! Fiind că pierise toate acestea, Dumnezeu! la ce voiești să mai trăesc?

Nu-î nici o mîngiere. Nu voesc nici un ajutoriu. Voiu da ogoarele mele la cei ce mai au încă copii. Iei, vor avea curaj de a curăți pămîntul de lemnele aduse de ape și de a-l lucra din nou. Cînd n'ai copii, îți ajunge un colț pentru ca să mori.

Am avut o singură dorință, cea mai din urmă dorință. Ași fi voit să aflu trupurile copiilor miei, pentru a-le îngropă în țintirim, sub o piatră într'un loc unde voiu merge și ieu să-î întilnesc. Se spunea că s'a păscuit, la Toulouse, mulțime de trupuri duse de apă. M'am hotărit să cerc călătoria.

Ce nenorocire înspăimîntătoare! Aproape de două mii de case năruite; șapte sute de morți; toate podurile luate; o mătăhălă luată, înecată sub glod; drame înfiorătoare, două zeci de mii de nenorociți pe jumătate goi, înspăimîntați de frica tifusului; jale pretutindenea, ulițele pline de convoiuri de morți, miosteniile neindestulătoare pentru a tămădui atitea răni. Dar mergeam fără să văd prin mijlocul ulițelor. Mă zdrobeau ruinile mele, morții miei.

Mi s'a spus că în adevăr s'au păscuit multe trupuri. Le în gropaseră, într'un colț al țintirimului în șir. Numai avuse grijă de fotografiaseră pe cei necunoscuți. Printre aceștia am aflat pe Gaspard și pe Veronique. Cei doi logodnici rămăseseră legați unul de altul, se îmbrățosaseră dîndu-și în moarte sărutarea de nuntă. Se strîngeau așa de tare, cu brațele înțepenite, cu buzele lipite, că ar fi trebuit să le rupă minele pentru a-î descleștă. Îi fotografiaseră împreună, și dormeau împreună sub pămînt.

Nu mai am de la dînșii de cît acest chip îngrozitoriu, acești copii înflați de apă, păstînd pe fețele lor galbene vitejia iubirei lor. Îi privesc, și plîng.

(Sfîrșit.)

I. Nădejde.



## **Popa și Pîrlaciul.**

Anecdotă populară.

Un pîrlaciū o dată, cum s'a răsîndit,  
Hai să fiū, își zise: un pîrlaciū cîstît.  
Zise și de'ndată ce și-a pus în gînd  
Se jură pe toacă și pe sfinți de rînd,  
Draciū toți să-l prindă, ielele să-l iee  
Cînd din nou la rele vrere-ar să se deie.  
Iar de-acele cîte pîn atunci făcuse  
Vrînd să-și scape gîndul în sfîrșit se duse  
Pîn și la duhovnic să-l duhovnicească  
Ca să 'nceapă-acuma vieată creștinească.

Cînd la popă ajunge, gîndul său îi spune..  
Popa petrahirul peste cap H pune  
Și 'ncepū, cu 'ncetul, cartea deschizînd  
Deslegări, molifte a-i ceti de rînd.

Popa face cruce, cîntă și cetește  
Iar pîrlaciul hojma ochii și-i rotește  
Ici colea prin casă, pîn și pe sub pat,  
Dinaintea popei cum ședea plecat.

Cum ochea prin casă, cînd cătă de o dată  
De la brîu, la popa, vede spinzurată  
Punga cu părăle.

Popa tot cetește  
Iar pîrlaciū 'n sine cum se răsîndește  
Zice: „Bre! Ce pungă! Zeu pre legea mea!  
„Ian să văd, în caltea, are bani în iea.

Clitișor în pungă, galbeni gălbiori  
Ierau toți de aur, șapte zîmțișori.

Popa face cruce, cîntă și cetește  
De desubt iel punga tace și-o golește.  
Iar apoi cînd popa din cetire tace  
Și 'ntrebări începe de greșeli a-i face  
Iel îi spune totul, ce greșeli făcuse,  
Iar la urma urmei ieată ce-i mai spuse:

„Mai făcui, părinte, încă un alt păcat,  
„La un popă 'n pungă mina i-am băgat.  
„Dar să-ți spun, părinte, cum s'a petrecut  
„Nu i-am zis nemică, nici nu l'am bătut.  
„Nici o vorbă proastă n'a fost între noi,  
„Stam așa cu dînsul cum stăm amîndoi.  
„Numai banii, tată, frumușel i-am șters  
„Ș'apoi iar în treabă-mi m'am pornit și-am mers.  
„Dar apoi, părinte, ca să-mi spal păcatul  
„Tot aceluț popă, lui și nu la altul  
„Numai să mă ierte, vream să-i dau părăle,  
„Dar acum, părinte, na-ți Sfinției-tale.  
„Rog să fie bine darul meu primit,  
„Doar mi-ar fi păcatul astă-zi ispășit.“  
Zise și 'n mină popei galbeni trei îi puse  
Sărutîndu-i mina și'n sfîrșit se duse.  
Popa iar de ajunsă cînstă i-a făcut :  
Pîn la poartă mers'a de la petrecut.  
Și 'napoi în casă pașii îndesînd  
Se 'ntorcea făcîndu-și socoteală 'n gînd :  
„Șapte cei dia pungă și cu trei fac zece,  
Nici ceva de lipsă, tocmai nici nu 'ntrece.  
De ar mai fi de acestea, știi că n'ar fi reu.  
Dar mai știu norocul ! Măre î Dumnezeu !!  
Poate chiar și popa care a fost prădat  
Banii nu cu dreptul să-i fi căpătat.  
Cum haram venit'au, tot hăram i-a dat.  
In sfîrșit cu dreptul cu nedreptul fie  
Ciți-va zimți, la dracul, mi se cad și mie“.  
Cînd ajunsese 'n casă, punga deschizînd,  
Vîrînd s'audă 'n pungă banii zuruînd  
Sus deasupra-î ține mina ridicată,  
Lasă 'n iea să cadă galbenii de o dată.  
Cad, dar sunet, pace... Popa se 'ncrețește,  
Punga 'n mină răstoarnă, scutură, sucește,  
Numai cei trei galbeni cad din fund de sus,  
Iar ceilalți vr'o șapte iei de unde nu-s....

Cată popa 'n pungă scutură, trîntește  
Viră 'n fundu-i mina și mai zgînceleşte....  
„M'a pirlit tălhariul“, zice și 'ntr'o clipă  
Fuge ca să-l afle. Cată, dar nemică.

A fugit, fugit'a. Dus îi, ca mai dus

Prinde l'ar lungoarea, bată-l cel de sus...  
S'a rugat să fie hoțul ispășit,  
Dar de bani pe mine chiar m'a curățit ;...  
Cum vrăjit'au dracul orî mai știu ieu cine  
Să mă prade hoțul, uite, chiar pe mine.

*Th. D. Speranță.*

## **Conferința D-lui Xenopol**

*despre teoria lui Rössler.*

Duminică la 3 April a ținut D-l Xenopol o conferință despre vestita teorie a lui Rössler. Se știe ca Rössler, alții mai înainte de dînsul și alții după dînsul s'au îndeletnicit cu chestiea Romînilor. Remas'au Romîniî aice la părăsirea Daciei de către Aurelian? Rössler și alții ne spun că nu. Unde s'au dus Romîniî de aice și cînd s'au întors înapoi? Rössler ne spune că s'au dus în peninsula balcanică și că s'au întors înapoi tîrziu pe la 1200 după Iristos.

D-l Xenopol crede că pentru Romîni și mai ales pentru cei din Transilvania dezlegarea acestei întrebări după ideile lui Rössler ar fi o lovitură de moarte, căci ar pierde încrederea în rădăcina dreptului lor chiar. Arată că Rössler și alții zic că Romîniî fiind ca niște venetici în țerile acestea n'au nici un drept. Mi se pare că-i greșală a ne pune pe asemenea teren, căci azi mine se poate să se aducă asemenea dovezi pentru teoria lui Rössler în cît să nu mai fie chip de luptat împotriva și atunci noi singuri ne-am fi pus lațul în gît. Chestiea lui Rössler are interes numai științific și drepturile Romînilor au alte temelii de cît dreptul așa numit istoric. Cu tot dreptul istoric pierе un popor, dacă n'are tărie și reușește dacă se luptă, nu pentru a robi alte popoare, ci pentru a nu fi călca în picioare de streini. După cum nu trebuie să fie un om despoet de altul, tot așa și un popor. Chestiea românească nu se va deslega, prin teoriî ca ale lui Rössler sau ca a protivnicilor lui.

Să vedem acuma ce ne spune D-l Xenopol. Intăiî arată că Rösslerianii se întemează pe un text diutr'un scriitorii roman în care se zice lămurit că *Aurelian a scos din Dacia lui Traian legiunile și toți locuitorii din sate și de la țirguri*. D-l Xenopol ne spune că ieste cu neputință să se fi strămutat un popor sta-

tornic, nu nomad; că chiar de fug dinnaintea năvălitorilor fug numai cei cu dare de mînă, iar săracimea, adică mai tot poporul rămîne. Dinnaintea unor năvălitori prea selbateci, de pildă cum ierau Tătarii, se bejenăresc oamenii la păduri și la munți și după ce se liniștește țara se întorc iar la locul lor, tot gîndind că vor veni vremi mai bune. Așa vor fi făcut și Romanii la năvălirea barbarilor, zice D-l Xenopol. Cu toate că barbarii asupra Daciei își descărcău furia, nimicind orașele și satele, cu toate că puhoiul de barbari a ținut vr'o mie de ani, totuși zice D-l conferențiar, Romînii au rămas pe loc și după ce s'au liniștit lucrurile s'au scoborît înapoi la șesuri și au întemeiat principate.— Cit despre textul din scriitoriul roman, zice D-l Xenopol, trebuie să ni-l explicăm prin aceea că va fi fiind luat din darea de samă oficială despre părăsirea Daciei și că împăratul va fi voit să „aurească hapul” cel arma încredințînd pe Romani că dacă au pierdut Dacia, au altele două în loc de a dreapta Dunărei și că locuitorii n'au rămas pe minile barbarilor.— Pentru a sprijini ideea D-sale mai arată D-l Xenopol că pe vremea aceea ieră Dacia cu minele ieii de aur ca o Californie a lumii vechi, acolo alergau oameni din toate părțile așa că Dacia romană, adică Transilvania, Bănatul și Oltenia cuprindea vre'o 80 de orașe și numai Sarnisagetuza se întindea pe un loc unde se află acum 10 sate . . . La minele de aur lucrau la 20000 de muncitori, etc.

Altă dovadă a Rösslerianilor ieste că documental nu se poate dovedi ființa Romînilor în Dacia de cit de pe la 1200. D-l Xenopol zice că pe la 1200 nu încetaseră încă năvălirile barbarilor și cum ar fi fost cu puțință ca Romînii să se întorcă înapoi la barbarii de cari fugiseră. D-l Xenopol nu ține samă de multe lucruri și între altele de faptul că într'o mie de ani se schimbă și poporul roman în romîn și barbarii nu mai ierau tot aceea: Romînii se selbătăcise și barbarii se mai înblinziseră. Apoi reu ocărește D-sa pe Cumanii, cari nu ni se arată așa de rei pe vremurile acelea. Apoi singur D-sa a spus că Dacia ieră sub Bulgari, prin urmare Romînii ar fi mers tot prin țara lor.

Rösslerianii se mai întemează pe religia Romînilor care ieste după ritul bulgăresc pe limba oficială care ieră tot bulgărească și pe alfabetul chirilic. Iei zic că de unde au luat Romînii aceste lucruri, dacă au stat neîntrerupt în Dacia lui Traian și n'au venit în veacul de mijloc de peste Dunărea. Aice arată D-l Xenopol că Romînii au fost creștinați înainte de venirea Slavilor și arată cuvintele latinești ca *biserică* (baseleca pop), *creștin* (crestiano), *cruce* (croce), *lege* (lege) etc, dar nu răspunde la cele zise de Tomascheck și publicate în „Convorbiri literare”, adică la argumentul că cuvintele *baseleca* și *lege* cu înțelesul

romănesc se întrebuntau în peninsula balcanică și că prin urmare acolo vor fi primit Romînii creștinismul. Mai arată că împărăția bulgară se întindea peste toată Dacia și până la Peșta, chiar *Peșta* zice D-l Xenopol ieste nume bulgăresc, prin urmare nu-i minune dacă Romînii au luat ritul bulgar și limba oficială bulgară. De la frații Metodi și Chiril începuse și limba slavă a fi privită ca limbă sfîntă și de aceea a fost primită de Romîni. Apoi, zice D-sa, chiar Ungurii, Moravii și Leșii au fost dintr'un-tăi de ritul bulgăresc și numai mai pe urmă au trecut la Catolicism. Am spus înse că a ramas nerespuns la argumentul lui Tomaschek.

Rösslerianii mai aduc pentru dinșii ca dovadă \*faptul că Romînii ierau foarte număroși în peninsula balcanică, de vreme ce au făcut acolo Impărăție sub dinastia romînească. D-l Xenopol, pentru întăeași dată dintre toți scriitorii se silește a dovedi că numai dinastia și începătorii mișcării ierau Romîni, iar tot poporul precum și inteligența ieră bulgară.— Foarte ciudat lucru a spus D-l Xenopol, cînd se cunosc texturi în cari se vorbește de Romîni prin locurile acelea. De pe cîte-va mii de Romîni nu s'ar fi intitulat Ioniță Impăratul Romînilor și al Bulgarilor și greu i-ar fi fost să supue pe Romînii din Dacia lui Traian. D-l Lambrior în cursul de istoria literaturii romîne citează pe Constantin Porfirogenitul împărat de la Constantinopol, care spune într'un tractat al său dispre administrarea imperiului de un popor care locuia în Imperiul bizantin și se întindea până la Dunărea, pe acest popor îl numește iel *ρομάνοι* (cetit *romani*), aceștia nu puteau fi de cit Romînii și trebuie să fi fost foarte numeroși după spusele Impăratului. Fără să mai citez și alte dovezi, chiar din aceasta se vede cu ce usurința preface D-l Xenopol lucrurile după cum îi vin D-sale la socoteală. Dacă voim să dovedim pe Rössler să nu uităm că avem de convins pe streini și nu pe Romîni. Acești din urmă, încredințați că au nevoie de dreptul istoric, se conving ușor.

Altă dovadă a Rösslerianilor ieste că în limba romînă se află cuvinte albaneze și cuvinte din limba greacă veche și prin urmare, zic ie, Romînii au fost multă vreme lingă Albaneji și lingă Grecii vechi și de la aceștia au luat cuvinte.—D-l Xenopol spune că cuvintele grecești vechiau fost aduse de coloniști greci din Asia mică cari ierau foarte numeroși în Dacia și aveau chiar templul unui zeu de la Comagena și că s'au găsit și pietre cu inscripții grecești. Cit despre cuvintele albaneze le explică D-l Xenopol ca remase de la Daci cari ierau tot din aceeași grupă de popoare ca și Albaneji și că de la Daci au intrat cuvintele acestea în românește, căci Romînii s'au amestecat cu acest popor.

Fără să mai tragem la îndoială tracismul Albanejilor, arătăm numai că neștiința D-lui Xenopol în limbistică l'a rătăcit reu de tot. Cuvintele albaneze din limba romină sînt intrate tîrziu, do-  
 vadă că nu s'au supus la schimbările cele vechi românești, cum  
 s'ar fi întîmplat cu niște cuvinte moștenite de la Daci. In acea-  
 stă privință sînt foarte folositoare și doveditoare cuvintele alba-  
 neze cercetate de D-l Gaster, deși acest limbist le-a prea înmulțit.

Altă dovadă a Rösslerianilor iese lipsa în Dacia de nume  
 de orașe, de munți, de riuri, cari să se explice din latinește, cum  
 de pildă se întîmplă în Franția, Ispania, Italia, etc... D-l Xe-  
 nopol spune mai întăi că Barbarii aice își vărsau furia și a-  
 poi cînd ajungeau în țerile de la Apus ierau mai puțin selbateci  
 și nu mai stricau totul. Aice inse, zice D-l Xenopol, Rominii fu-  
 geau la munți și cînd se întorceau la șesuri nu mai găseau nici  
 sate nici orașe, ori dacă și găseau dar le găseau făcute și nu-  
 mite de năvălitori. Despre valoarea aceste teorii ar fi cam greu  
 de spus ceva în bine, iar despre afirmarea D-sale că mulțime de  
 nume latinești s'ar fi păstrat, precum: *Tapa* (Tapae în Banat),  
*Pata* (PătaVICUM) în Transilvania, *Ompoiu* (Ampelum) un riuleț,  
*Olt* (Aluta), *Argeș* (?), *Buzeu* (?), *Jiu* (?), *Prut*, *Siretiă*, nici atita.  
 Despre munți ne spune că toate numele de la Dorna până la  
 porțile de fier sînt latinești, ba chiar și în regiunea locuită de  
 Săși a rămas *Hărghita* (pe acesta îl declară D-l Xenopol cu de-  
 săvîrșire romănesc, dar păcat că nu ne-a spus din ce formă latinea-  
 scă îl scoate D-sa). Am uitat să spun că D-l Xenopol numără în-  
 tre cuvintele latine, nume de locuri, ca Turnul *Severinului* (de la  
*Severus*) și *Caracalul* (de la Caracala). D-sa ne-a spus că toate  
 aceste nume se pot scoate din latinește așa cum se scoate *ustoroiu*  
 din *alium* și *războiu* din *bellum*. N'avem de zis nemică, în a-  
 devăr după știința filologică a celor ce scot din *abiām*, ustoroiu,  
 poate să fie și *Severin* din *Severinus* și *Caracal* (nu Caracal) din  
*Caracala*; dar după știința limbisticii nu merg lucrurile așa de  
 ușor. Mă mierz de ce n'a spus și despre *Rimnic* care iese din  
*Romanicum*, despre *Dimbovița* că-i din *Dambo vita*, de *Slatina* că-i  
 din *Stella latina*, etc... Ar fi fost tot așa de ușor și s'ar mai fi  
 lungit catalogul. Știm de mult că D-l Xenopol are idei foarte  
 dușmănești pentru limbistică și că nu pierde nici un prilej de  
 a o ocări, deși, cu toată neplăcerea D-sale, chestia lui Rössler nu  
 se va limpezi, în lipsă de documente istorice, altfelu de cît prin  
 cercetări asupra limbei. Dintre numele citate de D-sa nici unul  
 nu dovedește remănera neîntreruptă a poporului romin în Da-  
 cia. De miază iese inse din ce forme latine ne va scoate D-l  
 Xenopol: Bistrița, Ceahlăul, Rarăul, Oituzul, Dorna, Trotușul, Vran-  
 cea, etc...

Altă dovadă și cea din urmă zice D-l Xenopol, adusă de Rösslerianii ieste asemănarea între limba rominilor din Macedonia și între a noastră. Rösslerianii zic că dacă limbele samănă așa de bine trebuie să fi trăit mult timp cu toții la un loc și despărțirea nu poate fi de cât tocmai de prin veacul al XII-lea. D-l Xenopol ne spune inse că limba din Macedonia nu samănă de loc cu a noastră că va fi peste puțină să se înțeleagă un romin de aice cu unul de acolo, că limbile se deosebesc nu numai în privința elementelor străine ci și în a celui latinesc; și pentru a sustinea asemenea idei *foarte nouă*, ne spune că Macedonenii au (din *vinginti*) forma *vinginti* (în adevăr *gineziti* cu *g* cetit ca în *vin* din dialectul moldovenesc) pe care n'o avem noi și *measă* (lună de zile) care de asemenea lipsește de la noi, ba încă zice D-l Xenopol am crede că-i vorba de *masă* când am auzi. De aice scoate D-sa încheere că Macedonenii nu ne sînt frați și că s'au desvoltat de o parte, din alte amestecuri. . . . . Pentru a crede asemenea lucruri se cere o lipsă desăvîrșită de cunoștinți limbicte. D-l Hîjdău a arătat că prin veacul al XIV și al XIII limba vorbită în Dacia lui Traian nu se deosebea de felii de cea din Macedonia, iar deosebirile s'au făcut după aceea. Rösslerianii își explică asemănarea afirmată de D-l Hîjdău (ori cum, o autoritate în limbistică cu mult mai cunoscută și mai vrednică de crezare de cât D-l Xenopol) prin faptul că despărțirea nu se întimplase de cât de puțin timp, iar deosebirile prin desvoltarea a parte a fiecarui dialect. . Noi vom urma cu studiul început prin publicarea „*Ascăpărea ali Dince din mân'ile turçesci*” și vom dovedi că limba din Macedonia ieste un dialect românesc de aproape înrudit cu cel din Moldova.

D-l Xenopol a mai spus că pentru ideile D-sale vine în sprijin faptul că Rominii se arată înaintea întemeerii principatelor mai numeroși în Transilvania, de unde se scoboară la șesuri, pe cînd după Rössler ar fi trebuit să se întindă de la Dunăre în sus. Dar nici aice nu se vede nici o putere doveditoare, căci ieră firesc lucru ca noi veniți să se ducă în locurile cele mai sigure.

În sfîrșit ca încheere spunem că de la conferința D-lui Xenopol am ieșit cu convingerea că dacă se vor aduce în potrivea Rösslerianilor tot asemenea dovezi apoi va trece multă apă pe Prut până ce vor fi învinși. Se vede foarte bine că D-l Conferențiar n'a putut aduce nici un argument puternic în potrivă, nici slăbi macar pe ale protivnicilor D-sale.

D-sa închee cu asigurarea că Rominii trebuie să nădăjduască de la viitorii îndeplinirea dorinței lor celei mai firești. Și noi credem că vor ajunge la această țintă prin știință și spirit filo-

sofie, prin tărie și lucrare neîncetată; iar nu prin drepturi istorice foarte reu întemeate. În mijlocul orî cîtor ruine trebuie să se împlinteze semnul adevărului, a zis D-l Maiorescu, așa zicem și noi, de aceea lovim orî unde găsim neadevărul!

Verax.

## ***Dialectul Macedonian.***

(Urmare)

Înainte de traducerea probei de limbă macedoniană din No. trecut sint silit a îndreptă greșelele cari au scăpat în text. În alte articole nu fac așa mare reu greșelele (nu-î cuvînt ar fi mai bine să nu fie nici acolo, dar n'am văzut tipărituri fără greșuri), dar în cele de limbistică strică totul.

La pagina 709 rîndul 23 nu trebuie *mulți* cu *î*, ci *mulți* cu *i* întreg.

La pag. 709 rîndul 35 nu trebuie *něssă*, ci *něssă*. La pag. 709 rîndul 44 cuvîntul *măna* trebuia scris *măna*.

La pag. 709 versul 45 trebuie la urmă *ta* și nu *mea*.

La pag. 710 versul 49 trebuie *m'ascuți* cu *i* întreg, iar nu *m'ascuți* cu *î*.

La pag. 710 versul 52 trebuie *orfăn-lu*, iar nu *orfan-lu*.

La pag. 710 rîndul 61 trebuie *cai-lli* iar nu *cai-llî*.

La pag. 710 versul 77 trebuie *vhin* în loc de *chin*.

La pag. 710 versul 78 trebuie apostrof între *iêra* și *m'î*.

În nota de la sfîrșit trebuia de spus că *m'* și *n'* se citesc ca *gn* francezesc, iar nu numai *n'*.

Acuma trebuie de spus încă în privința cetirei cite ceva. Ç se cetește ca ț și l'a întrebuintat D-l Tașcu Iliescu cînd sunetul ț vine din *c*. — *Vh* se cetește ca γ grecesc de acuma, așa cum se aude pe la noi în *vin*, înse nu că în *gin*. O cu accent grav iese pus în loc de ó și se cetește *oa*.—ă sau ě se cetesc ca și la noi; â, î, û, î, de asemenea.



—Il se citesc ca *gl* italianesc sau ca l muiat din franțuzește, nu înse ca la Paris în *bataille*, etc. . — *đ* se ceteste ca un *z* aspru, ca în moldovenește *sic*. — Ge, gi se cetesc *ze, zi* aspru, iar *giu, gio* ca la noi; *sc* se cetesteșt înainte de *e* și *i*.

Ieată și traducerea :

Măritară pe Dincea mică și de frumuseța ieî  
Toți tinerii o numiră „floarea lumii”.  
Dincea de mică foarte și de mărunță ce ieră,  
Să-și lege îmbrobodeala și să se îmbrace nu știea  
Bărbatu-su, voinic tânăr și foarte frumos,  
Adoua zi demineată și se duse la bătălie.  
Luni își făcură nunta și marți plecă,  
Și-a lumii floare să i crească o lăsă.  
După șapte ani de zile a casă-i se înturnă.  
— „Tac, tac!” bătū la ușă, — „Femeea mea, deschide!”  
Mumă-sa se arată: — „Dincea nu-i aice,  
„Am trimes’o la apă și n’are să mai vie,” îi zicea  
„Pe dinsa Turcii mi-o luară!” — „Și unde o duseră?”  
„— Nu știu, n’o văzui, dar, cum imi spuseră,  
„Cincisprezece zile cale și poate mai departe,  
„O luară și-o trecură de mare’n ceea parte!”  
„— O să-mi fac un caic subțire ca pergamentul.  
„Și o să mă duc s’o cat, în trup suflet până am,  
„S’alerg marea toată, locul tuturor,  
„S’o văd încă o dată, sau mai bine să mor.  
Iel, din acea minuntă, în caic intră,  
Și șapte ani de zile, pe mare împlă,  
Se duse în multe locuri, și mulți întrebă,  
Dar de la nici unu nu află și ceva nu descoperi.  
După șapte ani de zile agiunse într’un loc;  
Acolō iera sultanul turcesc din Maroc,  
În fața palate’or stătū, și gîndea,  
Și prin toate fereștile se uita iel săracul:  
Acī află o babă, în cale unde ședea,  
Și se apropiē de dinsa, întrebînd’o îi zicea:

— „Ce iese turnul acesta, și acest palat?  
— „Îi palatul sultanului, sărmane tânăr întristat.“  
— „Și cum se cheamă fata ce iese închisă acolo?  
„Sunt șapte ani de zile sultanul de când o luă?  
„— Fînd că mă întrebî de dînsa și de numele ieî  
„Pe dînsa o chiamă Dince, „floarea locului ieî.“  
„— În palatul turcesc, cum să întru, cum să mă suiî?  
„Sau ca dervîș turc, orî ca cerșitoriî creștin.“  
Se îmbracă cu straie, se făcî cerșitoriî,  
Și fără frică, întră în a palatului curte.  
Iel scoase glas duios și cu mare dor:  
— „Dați-mî pentru numele lui Dumnezeu, ajutoriî!“  
Sluga luă pine, săracului să o dea.  
„— Dă-i tu, Dince, acestî om, cu mîna ta  
„Pomană, că pare că-î din țara ta.“  
— „Cine poate să știe că-î din țara mea  
„Cînd nu pot nici păsările să zboare până aice,  
„Afară de rîndunele, altul din țara mea?  
— „Fiînd că mă ascuți, fată, două vorbe să-ți grăesc:  
„Vîi cu mine, să părăsești pămîntul turcesc?“  
— „Dafcea mea, slugă, pune masa să mîncăm,  
„Și pe săracul acesta cu noi o să-l ospătăm.“  
Cît fură la masă, cît mîncară pine,  
Dincei rîșul de pe gură nu-î încetă.  
— „De cine nizi așa, de cine îți bați joc,  
„Voiî să te întreb, Doamnă, spune-mî așa să-mî trăești!“  
„— Deu nu rîd de tine, că iești bărbatul mieu,  
„Dar de fiul sultanului care tremură pentru mine!“  
Fugiră din palat, prin turn trecură,  
Și galbenî luară cît amîndoi putură,  
Se duseră în grădî, unde ierau caii legați,  
Iși aleseră pe cei mai tari, mai tinerî, mai frumoși,  
Iel luă pe murgul, și pe cel alb iea;  
Imblind călare, ea luna strălucea.  
Ajunseră la mare; cînd vroeau să descălece,  
Auziră un glas; sultanul îi vină.  
„— Sultanul ne vinează, Sultanul iese aice!“

Sultanul tot strigînd, voinicului (tînărului) zicea:

— „Aurul ce-mi luăși, marea o poleia;

„Caii ce-mi ripiși, pămîntul cutremurau.

„Cu vin, cu pîne caldă, șapte ani hrăniți fata,

„În mătasă și în satin o îmbrăcăi,

„Și noră de fu aveam în minte să o facem;

„Dacă o ajungeam, capul i-ași fi tăcat!..“

— „Dacă cu pîne, pe dinao o hrăniși

„Dacă în satin și mătasă o îmbrăcăși,

„Și dacă avea-i în minte fiu-tu să-i o dai,

„A mea femeie ieră, și ieu ieră mi-o luăși!..“

(Va urma)

I. Nădejde.

## D-tor de la „Apărătoriu“.

În numărul de la 24 Martie 1883 No. 22 al „Apărătoriu“ am aflat un articol intitulat: D-sale D-lui Verax la „Contemporanul“-Iași“. Înainte de a mai întinde vorbă cu Domnul alcătuitorul al articolului, tinem să îndreptăm bucata citată din „Contemporanul“. Din greșală de tipărit s-au pus înainte și după vocativul „D-le Linx“ cite un punct în loc de virgulă, așa că în loc de: „Credeti-mă, D-le Linx, D-l Arghiropol a auzit anecdotă cu covasa și a boerit o, etc...“ s-a pus: „Credeti-mă, D-le Linx, D-l Arghiropol a auzit anecdotă cu covasa și a boerit o etc...“ Apoi mai la vale s-a scris: „...și dar dacă „D-l Arghiropol se ascunde sub numele de Linx. Căci cine altul ar fi fost în stare să-și aducă a minte că a publicat D-l A. o anecdotă la 14 Iunie 1880—1881? și pretinde că anecdotă cu lapte acru este născocită de D-sa voeste să insele lumea și reu face că „ne învinovătește pe noi.“ (Cont. No. 17, an II pag. 563). În adevăr, s-a fost pus un parantez care se deschidea înainte de *căci* care vine după Linx și se închidea după semnul de întrebare, așa se înțelege și cu literă mică după aceea întrebare. Punînd bucata citată cum ar fi trebuit să fie, vom avea: „Așa dar „dacă D-l Arghiropol se ascunde sub numele de Linx (căci cine „altul ar fi fost în stare să-și aducă a minte că a publicat D-l A. o anecdotă populară la 14 Iunie 1880—1881?) și pretinde că

anecdota cu lapte acru, etc" Mi se pare că nu ieste vre o greșală de punctuație așa cum voea Dl. de la „Apărătorul“. Noi știm că în „Contemporanul“ ca și în toate tipăriturile, mai ales românești, sînt foarte multe greșeli de tipariu, dar nu ne așteptam să nu înțeleagă un literat de puterea celor de le „Apărătorul“, că nu se pot cunoaște greșalele unui scriitoriu de cit dacă se adună mai multe fraze în cari se repetă aceleași greșeli, cum le vom face noi îndată.

Toată miniea D-lui de la „Apărătorul“ vine din pricină că am spus mai multor Jidani că nu scriu bine românește arătîndule și greșelele făcute, cum s'a întîmplat cu unul de la „Paloda“, cu unul de la „Progresul“ ori Foaea progresului“ din București, etc.. iar cu prilejul „Risului“ de la ziarul „Romanu“, că poate vre un fiu al lui Israel a putut, necunoscînd anecdotele populare, să zică că Speranță a furat anecdota cea cu covașa de la D-l Arghiropol.—Domniul de la „Apărătorul“ nu se uită, de avem sau nu dreptate înșirînd greșelele jidovești în criticile noastre, ci își inchipue că voim să ne batem joc de națiunea jidovească fiind că am sîrșit cu țiganii.

Trebuie să știe Domniul de la „Apărătorul“ că noi nici de țigani nu ne batem joc nici de jidani, publicăm anecdotele populare pentru că trebuie să se stringă o dată toată literatura populară românească și nu creadă Domniul de la „Apărătorul“ că ne vom sfi a publică și anecdote despre Jidani.

Innainte de altele să arăt cu ce nepărtinire vorbește D-l care ne lovește, D-sa zice că între Speranță și Linx ar fi urmat sfadă pentru proprietatea unei anecdote, pe cînd Speranță n'a pretins, nici nu putea pretinde, că iel a fabricat anecdotele „populare“ publicate și se putea ușor vedea din discuția urmată, cum fără nici un temei se năpusti Risul asupra noastră pretinzînd că D-l Arghiropol a compus anecdota cu „laptele cel acru“ și Speranță a prefăcut'o și dat'o ca a sa proprie.

Să vedem acuma dacă avem dreptate să ne plîngem de limba în care scriu Jidani culți și pentru aceasta voiu scoate exemple chiar din No. 22 în care D-lor se leagă de noi ni tam ni sam.

În articolul de fond, colona întăiu cetim: „Guvernul ieste ținut a respectă opiniunea poporului, sau al aceluia care are mandat de a vorbi în numele lui.“

În colona a doua tot din articolul de fond aflăm:

„Ea nu ține seamă de insinuările unor foii, cari debitînd „în colunni cu prea multă ușurință, etc“.

Pe fața întăia colona atreia rîndul al 11-lea vedem: „Gabel-la va începe încă înainte de Paști.“ iar mai jos în aceeași colonă: „casa a d-lui Capșa“. Jidovisme sigure, mi se pare.

În „Foileton“ vedem repetându-se greșala cu al:” i (nu mai vorbesc de apostroful pus înaintea lui i) instruește despre artă și literatură, ca un Proteu cu o miă de figuri al condeiuului. „Dacă ieră să se raporteze al la Proteu, trebuia altfeliu scris sau cele puțin trebuiau două virgule una după Proteu și alta înaintea de al. Asemenea greșeli de punctuație fiind nenumărate nici nu le mai spun.

Tot în foileton cetim că „Villemessant bătea din amândouă palmele“ (?!) Românească se cheamă asemenea limbă?

Ce însemnează „cercatori“ în loc de „cerșitori“? Poate tot românește. Mai știi? Ori „ueștiitoriū“ în loc de „neștiitoriū“, ce mai lasă de dorit?

Ca model de frază fără de înțeles vorbesc că amătoarea: „Este un lucru nedespărțit de marile talente ale originii lui, ce fac ca cariera lui Sir George Iessel să fie așa de însemnată pentru Israeliți, englezi, după cum am zis din aceste punct de vedere trebuie să judecăm etc. . .“

Ce felii de cuvint o mai fi și „un soirée“! Apoi fraza următoare face vîrf: „Sir George Iessel deveni Maestru al Rolurilor și succesori în Cancelaria, aceasta are avantajul de care înaintea cu puțin se bucura rar un judecător, care e espeditiv și vrednic de încredere“. Înțelegea Bălan!

„Unul dintr'aceia pe care jurisconsultii doresc a onora“ .. etc..

Cred că ajung cele spuse, dacă nu și întrec, pentru a dovedi cât de frumoasă limbă și punctuație se află în „Apărătorii“, despre ortografie nici vorba.

Un sfat acuma, de „Deșteptarea“ să nu se prea miere, nici cu picăleală ce i-au făcut'o să nu se îngimfe, că sînt și cei de la „Apărătorii“ tot de-o basă cu cei de la „Deșteptarea“: Unii șoviniști fără judecată creștini și ceilalți șoviniști tot așa de deștepți, dar Jidani. — Ce mai voiți, dacă Domnii de la „Apărătorii“, au îndrăznit să numească munca crișmarilor de la țară, muncă cinstită și să vorbească că Jidani și țeranii sînt asupriți, iar alții asupritorii! Domnii de la „Apărătorii“ se dădeau de socialiști de vreme ce publicau articole din „Besarabia“ și mai cereau de pe la noi. Noroc că-i ștream noi ce poame sînt. Acum în urmă îmi trimiseseră și mie postire să dau atestare că Jidani nu întrebunțază singe creștinesc! Pare că ieu știu toate sectele jidovești! Să așteptăm sfîrșitul procesului de la Tisza Esslar. *Declar înse aice că chiar de ar fi asemenea sectă canibală, aceasta n'ar putea fi o învinuire pentru nația întreagă.* Mai bine ar fi să se pue tinerii culți dintre Jidani a lumina poporul lor, care ieste stăpînit de un bigotism mai mare cu mult de cît al Romînilor creștini; dar nu să lingușască toate apu-

căturile, jucindu-se de a societățile, ca niște adevărați Șoviniști de ai noștri.

Cit despre jidovismurile din limba ce scriu Domniile-Lor, nu-i de merat de vreme ce învață întâiu nemțește; dar noi avem datorie să luptăm făcînd de ris asemenea greșeli. Cine vrea să scrie, învețe limba.

I. Nădejde.

## Răsturnarea Chemiei.

Nu-i de glumit, mergem pe calea propășirii iute de tot, ba chiar mă tîm să nu ne rupem gîtul. Trebuie să știi înse că en toate că mi-am pus numele „Audax“, dar mă cam trec fiori, cînd gîndesc să mă apuc ieu, ieu care nici n'am măcar titlu de licențiat ori de doctor, să mă apuc să găsesc greșeli D-lui Zarifopol, specialist în chemie și în Fizică! Cînd am cetit dintru'ntăiu articolul D-sale „Expresia lezei echivalenților“ în No. 3 din „Recreațiuni științifice“, m'am spăimîntat și mi-am zis: „Vai de viața ta, Audax, ai învățat și tu Chemie, dar n'ai înțeles nici o boabă! Privește, nenorocitul, ce scrie D-l G. Zarifopol și înlîncează-ți mîndria care te făcea să crezi că știi ceva!“

În sîrșit, deși Domniile cetitorilor nu mă cunosc, dar tot mă rusinez să spun cum m'am muștrat singur. . . . . M'am pus pe cetit. . . tot mi se părea că D-l Zarifopol a spus monstruozițată. . . (Nă! vream s'o ieu mai pe departe, dar fiind că s'a întimplat voi zice și ieu ca Cesar cînd a trecut Rubiconul asupra Romei: Sortul s'a aruncat!“ \*). Pentru mai bună încredințare am întrebat mai mulți oameni cu cîmăcînți serioase în șhemie și toți

\*) Țineți-mi, vă rog, samă că n'am citat latinește, dar ca să nu credeți cumva că nu știu o limbă așa de folositoare, iată: „Alca jacta est.“

se mierau cum de a lunecat D-l Zarifopol să scrie asemenea monstruoziții.

Ieată de ce-î vorba.

Cînd facem apă din oxigen și din hidrogen, vedem că *oxigenul* întrebuițat cîntărește de *opt* ori cît *hidrogenul*. Ori cîtă apă am face în tot deauna greutatea oxigenului întrebuițat ieste de opt ori cît a hidrogenului. Pe urmă dacă vom căută cu cît *clor* se poate uni cu un gram, de pildă, de hidrogen, atunci vom găsi 30-50.

Luînd alt element vom găsi alt număr pentru din-sul și vom avea cunoștința de raportul greutăților de deosebite corpuri ce se unesc între dinsele spre a forma combinațiunii chimice.

Dacă vom cercetă combinațiunile azotului cu oxigenul vom vedea că:

în protoxidul de azot	14 de Az.	se combină	cu 8 de oxigeni
în bioxid	14 de Az.	„ „	cu 16 de oxig.
în acidul azotos	14 de Az.	„ „	cu 24 de oxig.
în acidul hipozotic	14 de Az.	„ „	cu 32 de oxig.
și în acidul azotic	14 de Az.	„ „	cu 40 de oxig.

Aceste raporturi între greutățile elementelor ce se combină s'au numit *echivalenți*. Pentru corpi cari se combină în mai multe proporții, cum se întimplă cu oxigenul în exemplul de mai sus se iea ca echivalent numărul cel mai mic, adică opt, și se zice că în bioxid se combină un echivalent de azot cu doi de oxigen, etc. Echivalentul hidrogenului se însămnă cu 1 adică să iea ca unitate.

D-l Zarifopol vorbind de determinarea echivalenților ne spune: „Echivalentul unui metaloid sau metal ar fi cantitatea de metaloid sau de metal care ar intra într'un echivalent de acid sau de bază.“ (pag 81 No. 3 din „Recreațiuni științifice“.) Am întrebă pe D-l Zarifopol, dacă echivalentul oxigenului ieste 40, căci atîta se află în acidul azotic... Mi se pare că n'ar fi s'ricat oare da-re limpezală în stil... (Brava! Imi șede oare fumos să dau a înțelege cu unii oameni nu știu și arată la murit

ideile? De unde știu ieu de nu crede D-l G. Z. chiar așa cum a scris?)

S'a mai dovedit că dacă un corp alungă pe altul dintr'o combinațiune, raportul între greutatele lor ieste tot echivalentul, cu alte cuvinte că corpurile se înlocuesc echivalent cu echivalent. Așa, dacă clorul va lua locul hidrogenului în vre o combinație atunci 30.50 de clor va vor înlocui 1 de hidrogen. Așa dar într'un înțeles, 30.50 de clor sint echivalente cu 1 de hidrogen, cu 8 de oxigen, etc.

Acuma după progresul făcut de Chemie s'a părăsit teoria echivalenților și se întrebuințază *greutatea moleculară*, și *cca atomică*. Sint acuma mijloace de a afla raportul de greutate între atomele elementelor precum și a moleculelor; dar despre acestea voi îndrăzni să vorbesc altă dată, acuma să ne mai gândim la articolul D-lui Zarifopol.

Nu ieste nici un chemist care să nu admită că în fenomenele chimice ordinare atomele corpurile rămîn întregi și prin urmare că combinațiunile se fac între atome, orî o atomă cu o atomă, orî una cu două, orî una cu trei, etc. De asemenea în înlocuiri o atomă înlocuește o atomă a altui element orî două, etc, dar fenomenele se petrec între atome. Greutatea atomelor rămânind neschimbată și fiind o cîtine cu desăvîrșire hotărîtă în sine, urmează că raporturile ponderale de cari am vorbit adecă echivalenții sint cantități cu desăvîrșire neschimbătoare. Prin urmare ieste cu neputință ca un gram de hidrogen să se combine în unele împrejurări cu opt de oxigen în altele cu opt și cîte-va zecimi, sutimi, etc.

Apoi după toate aceste lucruri cu totul afară de îndocală, știți ce scrie D-l Zarifopol la pag. 82: „Inlocuirea ne fiind de „cît parțială, echivalenții nu ar fi *cantități invariabile*, după cum se crede acum, dar *cantități limite*, adecă invariabile în oare care condiții de „*terminate*.”

Adecă D-l Zarifopol crede cu puțință ca echivalen-



ții să nu fie cantități, fise ci variabile. Asemenea credință, neîntemeiată pe nici un fapt din fericire, ar răsturna din temelie Chimia întreagă, iar mai fi nemică sigur în cunoștințele noastre. Noroc (numai nu pentru D-l Zarifopol) că a făcut asemenea descoperire neînțelegînd ce însemnă *limită*. D-sa va fi cetit undeva că echivalenții așa cum îi avem acuma nu-s exacti, că la fie ce perfecționare a instrumentelor se găsesc raporturi mai exacte, că valorile reale ale echivalenților sînt *limita* de care ne tot apropiem, de ex: se poate ca echivalentul adevărat al oxigenului, să nu fie 8, ci opt și o fracție zecimală foarte mică, poate chiar foarte lungă și ca noi să ne apropiem din ce în ce de dinsa la fie ce perfecționare a instrumentelor, dar să nu o ajungem nici o dată. Înse de aici a scoate încheere, ca D-l Zarifopol, că echivalenții nu sînt citimi neschimbate, ieste cam departe.

Am dat deci și explicarea greșelei D-lui G. Zarifopol și voiți da aici o lămurire și în privința lui C. Boliac cu prefacerea zimbrilor în cai. Boliac a văzut că cuvîntul Zebră samănă cu Zimbru și și-a închipuit că Zebră și Zimbru sînt unul și același animal. De aceea a spus că Zimbrul ieste un feliu de cal, că se află pe lîngă colonia Capului în Africa de sud, că cei cari au cetit prin zoologii știu acest lucru foarte bine, etc. Așa se explică greșala lui Boliac, iar a D-lui Georgescu de la Craiova, prin fetișism, adică credință neînțeleaptă în vorbele unui om care s'a bucurat de nume mare în acoastă țară.

*Audax.*

## *Origina ființelor viețuitoare*

(Urmare).

Cea dintâi ființă viețuitoare a fost chiar protoplasma însăși. În adevăr această combinațiune chimică nu avea forme hotărâte, dar să hrănea, se resuflă, creștea, răspundea mai mult sau mai puțin la ațitările puzcinate de lumea încunjurătoare, adecă la loviră mecanice, la sunet, la lumină, la căldură, la electricitate, etc..

Cea mai inferioară ființă protoplasmică, avind o formă cevă mai hotărâtă iese Bathybius Haeckelii.

Figura I poate da o idee despre această ființă descoperită de Huxley în ml scos din fundul oceanului atlantic de la adâncimi de 4000 ori chiar de 8000 de metri. În privința acestuia au fost și sînt încă mari neînțelegeri, unii între cari și

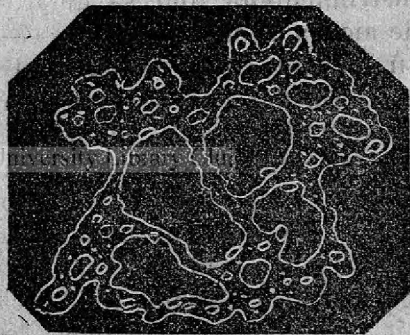


Fig. 1.

Huxley se convinsese că Bathybius Haeckelii s'a fost format în vasele în cari se păstrase în șpirt ml scos din fundul Oceanului. De această idee iese și Vogt care scrie în „Auf der Höhe“ un articol foarte însemnat despre originea ființelor viețuitoare. Iel zice că ori cine poate să-și fabrice un Bathybius în cîte va minute turnind șpirt în apă de mare... numai, spre întristarea celor cu generațiile spontanee, Bathybiul format ar fi un precipitat de sulfat de calciu.

Lanessan în „Manuel d'Histoire médicale par J. L. de Lanessan. Troisième partie Zoologie

1882 Paris“ spune că D-l Bresels a aflat în strimtoarea lui Smitts, o ființă viețuitoare în totul asemenea cu Bathybius, chiar pe mîlul proaspăt scos din fundul mării de la o adîncime de peste o sută de metri. Bresels ni-l descrie ca o masă protoplasmică omogenă și liberă, fără să cuprindă în sine măcar grăuncioare de calcar ca Bathybius Haeckelii. Masele protoplasmice ierău foarte cleioase, formau ca niște rețele cu ochiuri mari, aveau mișcări, ca alte ființi inferioare, absorbeau părțile de carmin și alte corpuri streine și aveau printr'insele curenți cari duceau încoace și în colò grăuncioare.“ (loc. cit. pag. 8). Această ființă a fost numită Protobathybius.

Lanessan tot pentru a dovedi că Bathybius nu-i un precipitat de sulfat de calciù mai spune că Greef a descoperit un alt organism asemănătoriu cu acestea și l'a numit Pelomyxa

Alt dușman al Bathybiului ieste D-l A. Milne Edwards, care vorbește cum urmează, într'un articol publicat în „Revue scientifique“ și intitulat: „Les explorations de l'Océan“. „Cîți va naturalisti, loviți de puterea fenomenelor vieței în adîncurile Oceanului, crezuse că leagănul materiei vii ieste ascuns acolo. Crezuse că au descoperit, și inchipuirea lor dăduse un rol foarte însemnat unui feliu de materie cleioasă, moale și destul de asemenea cu albușul de ou, pe care o scot adesea cîngile din fundul Oceanului. După dinșii materia aceasta ieră vie și pe cale de a se organiza de la sine; ieră o formă mijlocie între corpurile brute și între cele viețuitoare, ieră un feliu de început nedesăvîrșit bine care, mai pe urmă, prin prefaceri treptate, trebuia să dea naștere la forme mai perfecte. Ii dăduse un nume, bathybius, și loc în clasificățile lor, lingă monere.

„Cei cu vaporul Travailleur, se hotărîseră să-și dea toate silințele pentru a găsi și a studia bathybiul. A fost ușor de găsit. Adesa în mîl, am aflat această substanță neînțeleasă; am privit'o cu microscopul, și am

„cunoscut că nu ieră vrednică de cinstea ce i se făcuse și de paginile eloquente ce i-au fost închinare. Bathybiul ieste o adunătură de materii mucoase cari ies din bureții de mare și din unele celenterate cînd le ating uneitele de păscuit. Bathybiul, care a prea ocupat lumea învățată, trebuie să se coboare de pe pedestal și să între în neant.“

Așa vorbește D-l Milne Edwards și bucuria D-sale ieste nespūsă, decî orî precipitat de sulfat de calciū orî materii mucoase pierdute de bureții de mare, etc. atîta se lasă pentru bathybiū de cei cari-î sînt în potrivă. Sa vedem ce vor respunde apărătorii. Până la încheerea procesului, noi îl vom privi ca și cum n'ar fi și vom vorbi despre monere de acele a căroră ființă nu se poate pune la îndoială și vom vedea că nu păgubim nemică căci cele mai simple monere sînt curat niște gomoloațe de protoplasmă omogenă. Aceste gomoloațe nici nu au dreptul să fie numite măcar celule, căci n'au nici învâliș, nici simbure și sînt cum am spus cu totul omogene. In fig. 2. se vede o asemenea ființă.

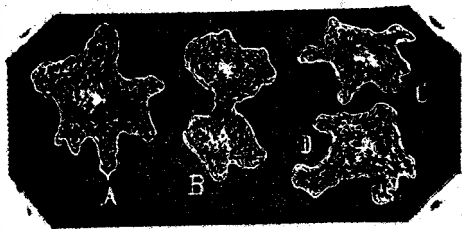


Fig. 2.

In fig. II ieste specia numită de Haeckel, descoperitoriul ei, *Protamoeba primitiva*. Ființa aceasta trăește în marea, tîrîndu-se pe animalele din apele mării și poate fi ca forma cea mai inferioară, cunoscută până acuma, a materiei viețuitoare. Se alcătuește dintr'o bucățică de protoplasmă, aproape microscopică, ceva mai deasă și mai omogenă pe lîngă margini, dar fără de învâliș și fără de simbure. Haeckel numește asemenea

organisme cytode, spre deosebire de celule. Prin cytode înțelege bucăți de protoplasmă fără simbare, iar prin celule de cele cu simbură. Atât cytodele cât și celulele pot să aibă învâliș sau nu, Haeckel numește gymnocytoide și gymnocyte pe cele fără învâliș, lepocytode și lepocyte pe cele cu membrană învâliștoare. Pe celule și pe cytodele le numește la un loc Plastide. Protamoeba ieste deci o gymnocytoidă. În starea de repaus, forma protamoebii ieste aproape sferică; dar când se mișcă, are mărgini foarte neregulate, din pricină că unele părți de materie se lungesc, formează ridicături, cum se văd în figură. Ridicăturile se numesc pseudopode. Pseudopodele se formează și apoi se strâng din nou și ies altele în locul lor.

Masa întregă se mișcă încet după pseudopode cari pare că o trag după dinsele, sprijinindu-se pe corpurile streine pe cari se ținește protamoeba. Pseudopodele sînt totdeauna cu virfurile timpite și nici o dată nu se lipesc între dinsele. Protamoeba resuflă absorbind oxigen de acel ce se află topit în apă, și se hrănește virind în sine ce înțilnește. Dacă corpuseorul intrat în lăuntru cytoidei ieste bun de hrană se pierde încet încet în protoplasma înconjurătoare, de nu ieste dat afară. Înmulțirea se face foarte simplu, protamoeba se desparte în două și fie care parte crește până ajunge așa de mare ca aceea din care s'a făcut și apoi se desparte și iea.

Sînt monere cari au pseudopode foarte multe, ascuțite și cari se lipesc între dinsele, acestea formează al doilea tip, căci cele cu pseudopode ca protamoeba formează tipul întâiu. Aceste din urmă adecă cele cu pseudopode lungi și ascuțite se numesc Rhizomoneriee, iar celelalte Lobomoneriee.

Monerieele împreună cu alte tipuri formează regnul Protistelor, adecă al acelor ființi cari nu sînt nici plante nici animale. Din forme de protiste s'au format cele întâiu plante și cele întâiu animale. Unii dintre naturaliști, precum Haeckel, pun multe ființi viețui-

toate în regnul Protistelor, alții pun foarte puține afară de monere, alții în sfârșit împart cum pot organismele inferioare între animale și vegetale.

Din forme ca ale Lobomonerienelor s'au dezvoltat la începutul vieții pe pământ Amoebienele, acestea se deosebesc de Monerieni prin aceea că au simțbure. Unele dintre Amoebiene au rămas goale, altele au învăliș și se și împart în Gymnamoebe și Thecamoebe.

În fig. III avem reproducerea prin despărțire a unui organism numit Amoeba sphaerococcus. În A. stă amoeba în repaus în totul asemenea unei celule, de vreme ce are simțbure și membrană învălitoare. În G. amoeba a rupt membrana și se mișcă întinzând pseudopode. În D simțburele s'a despărțit în două și protoplasma încunjurătoare mai stă încă unită printr'o legătură îngustă. În B s'au făcut două amoebe mici (B și C). Amoeba princeps este un tip de Amoebă fără membrană.

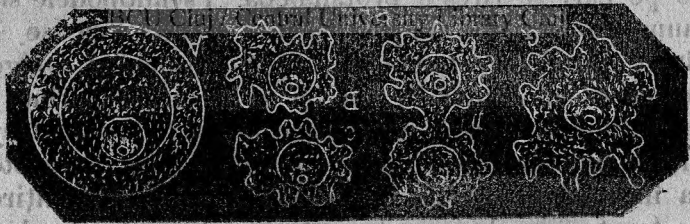


Fig. 3.

Îngă Amoebiene putem vorbi și de Mago sphaera Planula (fig. IV). Aceasta a fost descoperită de Haeckel în 1869, pe coastele Norvegiei, la insula Eis Oe lângă Bergen, pe suprafața mării. Aceste sfere sînt străvezii și se compun din vreo 30 sau 40 de celule în formă de

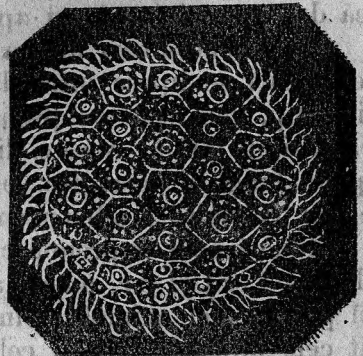


Fig. 4.

pară și cu cili (ciliii sînt niște prelungiri ale membranei, cari prin mișcările lor împing sfera în toate părțile). Toate celulele stau cu partea cea subțietă spre centrul sferei. Peste cit-va timp celulele se desfac și trăesc cite una în apă, își strîng ciliii și ieu formă de amoebă. Celulele se învălesc mai pe urmă într'o membrană, apoi se împart în o mulțime de celule mici cari capătă cili vibratorii, se subțiează la capătul din pre centrul sferei ce formează toate la un loc, sfarmă învălișul comun și iearăși plutesc pe marea sub formă de magosphaere.

După cum din Lobomoneriene s'au dezvoltat Amoebienele, tot ast-feliu din Rhizomoneriene au ieșit Foraminiferele (acestea au sîmbure și un învăliș, o scoică de calcar) și Radiolarele (acestea au protoplazma mai schimbată și scoici de silice).

În fig. V ieste un radiolariu numit *Actinosphaerium Eichornii*, care înghite o bucățică de materie hrănitoare *a*. Această ființă ajunge până la mărimea unei gămălii de bo'd și se află prin apele dulci. Ieste formată din două felii de protoplasmă: la mijloc ieste niște protoplasmă deasă, de

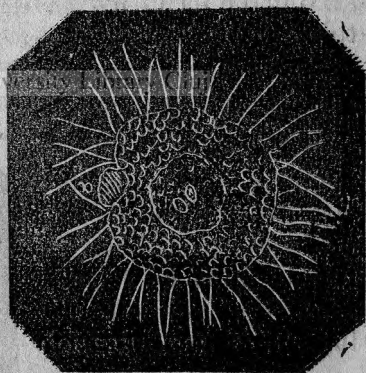


Fig. 5.

culoare închisă, cuprinzînd unul, doi sau mai mulți în sîmburi în fig. V se vîd doi; pe deasupra protoplazma ieste mai puțin deasă, mai limpede, plină de beșicuți cari o fac să pară spumoasă. De pe suprafața acestei părți pleacă mulțime de pseudopode în formă de fire, cum se vede în figură din jur în prejur.

Dintre Foraminifere s'ar putea cită multe și foarte însemnate prin rolul ce au jucat și joacă și acuma în for-

merea stîncelor. Se ştie că piramidele Egiptene sînt formate din pietre pline de nişte foraminifere în formă de linte, cunoscute sub nume de numuliţi. În Carpaţi, în Alpi, în Himalaia, sînt pături cu numuliţi foarte întinse şi foarte groase. În America de nord mai întăiu, apoi în Europa s'a descoperit în păturile cele mai vechi numite schisturi cristaline, ceva care se crezu a fi un foraminifer foarte mare şi i se dădu nume: *Eozoon canadense*. Dar acesta a păţit ca şi *Bathybius Haeckelii* de aceea îl lăşăm şi noi afară.

Haeckel pune pe Foraminifere şi pe Radiolare între Protiste şi, pe cît cred, cu drept cuvint. Ramul de fiinţi cari se trag din Rhizomonerie n'a mai dat naştere la alte organisme şi s'a sfîrşit ca într'o îmfundătură. Diopotrivă ramul care a plecat de la Lobomonerie a dat naştere tuturor fiinţelor vieţuitoare. Am vorbit despre Amoebiene, mai sus de cît acestea vin în Infuzoriile, cari fac parte tot din ramul care pleacă cum am spus de la Sobomonerie.

În fig. VI am pus un Purameciu simplificat şi aşă ca să fie uşor de înţeles, iar în fig. VII un Vorticella microstoma.

Chiar Haeckel pune toate Infuzoriile între animale şi a nume în tipul Protozoariilor primitive, aşă vom face şi noi, adăugînd tot o dată că infuzoriile

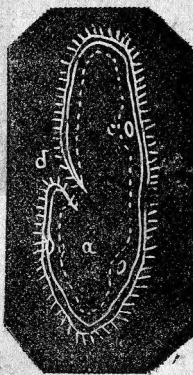


Fig. 6.

sînt făcute din amoebe animale şi acestea din monere animale. Aşă dar Haeckel crede că între monerele primitive au fost unele din cari s'au rîdicat animalele, alte

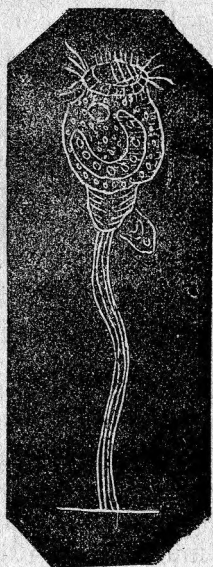


Fig. 7.



din cari vegetalele, și altele din cari s'au format grupele de protiste, cari nu-s nici animale nici vegetale.

(va urmă).

*I. Nădejde.*

---

## O cușcă de fiare selbatice.

(*Emile Zola*).

Intr'o dimineață un Leu și o Hienă din grădina Plantelor, răsiră să deschidă portița cuștei lor. Închisă cu o băgare de samă.

Dimineața ieră senină și soarele strălucea vesel pe marginea ceri lui. O recoreală pătrunzătoare, recoreala plăcută a primăverei care se întoarce, ieră sub castanii cei înalți. Cele două dobitoace ciostite, care mincaseră cu îmbelșugare, se primblară încetisor prin grădină, oprindu-se din cînd în cînd pentru ca să se lingă și să se bucure, ca niște oameni de treabă, de frumuseța dimineaței.

S'întîlniră în fundul unei „alee“ și după plecările obișnuite, începură să se preumbe în preună, vorbind ca niște prieteni. Dar grădină începū să li se pară mică și ea tot mică. Se întrebă unul pe altul atunci cu ce plăceri ar putea să și treacă ieri dimineața.

— Zeu, zise Leul, imi vine să-mi mulțămesc o potță care o am foarte de demult. Iată, sînt atîția ani, de cînd oamenii vin ca niște proști de mă privesc în cușca mea și tot de-auna am gîndit că la întăinul prilej, mă voi duce să-i văd si ieū în cușca lor... chiar dacă ași părea tot așa de prost ca și dinșii. Dacă vrei te potesc la o preumblare scurtă prin cușca oamenilor.

În acest miunt, Parisul care se deșteaptă, încpū să mugească cu atita putere în cît Hiena se opî în loc, ascultînd cu neliniște. Vuetul orașului se ridică amerințătoriu și nelamurit și acest vuet alcătuit din al trăsuri-

lor, din strigătele de pé uliți, din lacrimile și rîsetele noastre, semăna cu urletele de durere și horcăitul tragerei de moarte.

— Doamne! șopti Hiena, se gîtuie de sigur în cușca lor.

Asculți cît sint de inciuțați și cum plîng?

— Ce ie dreptul, response Leul, fac un zgomot ca în Iad: vr'un îmblînzitoriu, poate, îi schingiuieste.

Vuetul creștea și Hiena îi ieră frică de-a binele.

— Socoți, că ie bună, întrebă iea, să se ducă ci-vă înlăuntru acolo?

— Iei ce? Zise Leul, nu ne-ar mîncă doară la dracul! Haide! Trebuie să se muște de tot nostim și vom avea ce rîde.

## II.

În ulițe, merseră cum se cade, pe lingă case. Cînd ajunseră la o respîtine, fură luați de mulțime.

Se supuseră înpingerei care le făgăduiea o priveliște plină de interes.

Nu mult după acea ajunseră într'o pieață întinsă unde un porc întreg se înghezuea. La mijloc un feliu de ridicătură de lemn boit roș și toți ochii ierau tințiti spre această ridicătură, cu lăcomie și plăcere.

— Uită-te, zise încet Leul, Hienei, ridicătura ceea de sigur trebuie să fie o masă pe care se va da un ospăț la toți oamenii aceștia cari de pe acum își ling buzele. Numai masa mi se pare cam mică.

Tocmai cînd zicea aceste cuvinte, mulțimea scoase un strigăt de mulțămire și Leul gîndi că vor fi sosind mîncările, mai ales că o trăsură trecu, în fuga mare, pe lingă dînsul. Scoborîră din trăsură un om, îl suiră pe ridicătură și cu mare ghibăcie îi tăieră capul; apoi îi puseră leșul în altă trăsură și să grăbiră să-l rîpească poțtei de mîncare a mulțimei care urlă, de sigur de foame.

— Iea'n uită-te, nu-l mîncă! strigă Leul cu totul încurcat. Hiena simți un fior ușor scuturîndu-i periî.

— In mijlocul căror fiare selbatece, m'ai adus? zise iea. Ieleucid fără să se fie foame. Pentru numele lui Dzeu; haide să ieșim iute diu mulțimea aceasta.

### III.

După ce părăsiră pieța, luară pe bulevarde „exterioroare“ și merseră după aceia încetișor de-a lungul. Cheiurilor Senei. Ajungînd în „la Cité“, zăriră după Notre-Dame o casă joasă și lungă, în care trecătorii intrau cum intră lumea în baratcele de la iearmaroace, ca să vadă vre-o minune și ieșeau plini de mierare. Pe lîngă acestea nu se plătea nici la intrare, nici la ieșire. Leul și Hiena se luară după mulțime și văzură pe niște leșpezi mari leșuri întinse, cu carnea bortelită de rani, Privitorii muți și curioși priveau liniștiți leșurile.

— Iei! Ce-ți spuneam? șopti Hiena, iei nuucid pentru ca să mînce. Uită-te cum lasă să se strice mîncările.

Cînd ajuseră din nou în uliță, trecură pe lîngă magazia unui casap. Carnea spluzurată de cîrlige de fier ieră cu totul roșie; dealungul părților ierau grămezi de carne și singele în părăe mici, curgea pe plăcele de marmură. Dugheana întreagă strălucea îngrozitoriu.

— Uită-te zisă Leul, zici că nu mîncă. Iată îndestulă carne ca să hrănească în timp de 8 zile colonia noastră de la grădina Plăntelor...

Oare carne de om să fie?

Hiena, cum am spus, mîncase bine :

— Pf!.. zise iea întorcînd capul în greșos. Vederea atîtor cărnuri îmi face reu la stomah.

### IV.

— Iei sama, începu Hiena o leacă mai departe, iei

sama la aceste porți groase și la braștele acestea mari? Oamenii pun fier și lemn între dinșii pentru ca să înlătoreze neplăcerea de a se sfiriera între dinșii. Și la fie care colț de uliță sint oameni cu săbii, cari țin în frîu purtarea publică. Ce dobitoace selbatece!

În acest minunt, o trăsură care trecea strivi un copil și sîngele țîșni până pe fața Leului.

— Dar ie dezgustătorii! strigă iel, ștergîndu-se cu laba; nu poți face doi pași liniștit. Plouă cu sînge în cușca lor.

— Se înțelege, adăugi Hiena, au născocit mașinele acestea mergătoare pentru a putea să aibă cit mai mult și acestea sint teascurile ticălosului lor cules de vie. De cît-va timp, vād, la fie care pas, hrube ciumate în fundul căroro oameni beaū pahare mari pline cu ceva roșii care nu poate fi alt ceva de cit sînge. Și beaū mult din astă băutură pentru ca să le dee nebuni-ea omorului, căci, în mai multe hrube, am văzut pe băutori ucigîndu-se cu pumnii.

— Înțeleg acum, zise Leul, la ce trebuie apa cea uare care trece prin cușcă: spală necurătenile și duce tot sîngele vărsat. Desigur tot oamenii vor fi adus'o pe la dinșii de teama ciumei. Într'insa aruncă iei pe cei u-ciși.

| Nu vom mai trece pe poduri, întrerupse Hiena tremurînd... Nu iești ostenit? Ieū cred că ar fi bine să ne întorcem

## V.

Nu pot urmări pas cu pas cinstitele dobitoace Leul avea gust să vada totul, și Hiena, a căriea spaima creștea la fie care pas. ieră silită să meargă după dinsul, căci, cit ie lumea, nu ar fi îndrăznit să se întoarcă singură.

Cînd trecură pe lîngă Bursă, iea prin rugăciunile iei, făcu că nu intrară. Din astă peșteră ieșeau așa plin-

sete, aşâ strigări, în cît stăteau la nşă, tremurătoare, şi cu părul zbîrlit.

— Haide, vină; vină iute, zicea iea, căntînd să tragă după dînsa pe Leu, desigur aice ieste teatrul măcelăriei obşteşti. Auzi gemetele jertfelor şi strigătele de bucurie, furioasă ale călăilor? Ieată o căsăpie care trebuie să îndestuleze toate dughenile de carne din măhala. Te rog haidem să ne ducem

Leul, căruia începea să-i fie frică şi ţinea acum coada între picioare, se îndepărtă fără multă rugăminte. Dacă nu fugea, iera că vroea să-şi ţie neatinsă faima lui de vitejie. Dar într'însul se invinovăţea de atîta îndrăzneală, şi îşi zicea că mugetul Parisul, dimineaţa, ar fi trebuit să îl oprească că să străbată în mijlocul unei aşâ de selbateci menajerii.

Dinţii Hienei clănţăneau de frică şi, amîndoi, înna-tău cu luare aminte, căutîndu-şi drumul ca să se întoarcă acasă, crezînd, la fie care minut că simt unghiile trecătorilor cum să adîncese în gîtul lor.

## VI.

Şi ieată că, de o dată se ridică o strigară grozavă din unghiurile cuştei. Dughenile se închid, c'opotul se vaită cu un glas îngrijit şi întrerupt.

Grămezi de oameni înarmaţi umplu uliţele, smulg pavelele, ridică în grabă baricade. Mugirea oraşului a încetat; domneşte o tacere grea şi jalnică.

Dobitoacele omenestî tac; să tirie de-a lungul case-lor, gată să se răpeadă.

Şi în curînd să răpăd. Impuşcătura începe, întovărăşită de glasul greu al tunului. Singele curge, morţii să strivesc cu faţa în glod, rîniţii urlă. S'au alcătuit două tabere în cuşcă oamenilor şi aceste fiare se veselesc ucigîndu-se aşâ în familie.

Cînd Leul a înţeles ce se petrecea :

— Doamne! strigă iel, scoate-ne din astă incurcălă.

— Sînt destul de pedepsit că am ascultat de gus-  
tul prostesc ce aveam să vizitez aceste fiare sîngeroase.

Ce blinde sînt obiceiurile noastre pe lingă ale lor!  
Nici o dată nu ne minc m între noi.

 i  ntorc ndu-se c tr  Hienă :

— Haide, iute, să fugim urmă iel. Să nu ne mai fa-  
cem vitej . Ie , mărturisesc sînt  nghe at de frică. Tre-  
buie să părăsim cu iu al  aceste locuri barbare.

Atunci, apucară fuga cu ru ine  i spaimă. Mersul lor  
din ce în ce se făcea mai furios  i mai iute, căci spaima  
le bătea  oldurile  i amintirile sp im nt toare din timpul  
zilei iera  ca at tea  n ep ri cari le grăbeau pa ii.

Ajunseră ast-fel în Grădina Pl ntilor de abea resu-  
ffindu-se, uit ndu-se cu frică înapoi. Atunci, resuflar  în  
lini te, fugiră de se ghemuiră în fundul unei cu ti de er-  
te la care închiseră u a bine. Acolo, se bucurau de în-  
toarcerea lor.

— Ah ! lasă, zise Leul, nu mai ies din cu c  ca să  
mă duc să mă preumbu în cușca oamenilor. Nu ie te  
pace  i fericire cu putin  de c t în fundul acestei chilii  
dulci  i civilizate.

## VII.

 i, fiind că Hiena căută gratiile cu tei una după  
alta :

— Ce te ui i a a? o  ntreb  Leul.

— Mă uit, zise Hiena, dacă gratiile aceste sînt des-  
tul tari  i dacă ne apară în de ajuns în potrive selb -  
t ciei oamenilor.

Trad. de *Emil*.

---

## Țiganul Norocos

Anecdotă populară

„Maică sfântă, prea cinstită,  
„Cît e lumea de 'ndrăcită!  
„Cînd habar de grijă n'ai  
„Poți de dracul chiar să dai.  
Astfelîu zice minunat  
Un țigan cășas, de sat  
Fața-și schimbă, se rotește  
Și țigancei povestește:  
„Ieu din feliul meu, din fire  
„Sînt om iute, cu simțire,  
„Pentru-o vorbă de ocara  
„Mă prefac în foc și pară  
„Țip turbez și mușc, lovesc  
„Tot ce 'n cale-mi întîlnesc  
„Lumea 'ntreagă nu-i în stare  
„Să-mi ogoaie a mea turbare.

„Azi la crîsmă merg la vale  
„Să mă pun și ieu la cale  
„Despre treburi. Cînd sosesc,  
„Ce să vezi colò? Găsesc  
„Un romîn afurisit,  
„Slab ca dracul, ogîrjit  
„Pe-un biet om *de-ai noștri*  
  în drum  
„Mi-l prinsese nu știu cum,  
„Și 'ncepuse, mamă dragă,  
„Ghionturi palme ca să-i tragă  
„Ca 'ntr'un codru făr de frică  
„Făr de-o vină cît de mică.  
„Grabnic ieu la iei mă duc  
„Pe romîn din scurt apuc:  
„—Stăi! Destul! destul! i-am zis  
„Cum te-apuci să-ți faci tu ris  
„Ca 'ntr'un codru făr de frică  
„Făr de-o vină cît de mică.“

„Păcătosul cel sfrijit  
„Cît iera de prăpădit  
„Făr de-o leacă de rușine  
„Se gurguță atunci la mine.

„— Ce vrei mai? Pașol, te cară,  
„Ce-mi tot intri 'n suflet cioară?  
„Ieu întreb de ce-l ghiontește,  
„Iel cu ghiontul îndesește.  
„Deci aprins atunci de tot,  
„Dau la dînsul ca să-l scot.  
„Iel la dînsul, ieu la mine  
„Trag și trage, dar ce-î vine  
„Mortul Naibei, se 'ndirjește,  
„Hirști o palmă, mă plesnește.

„Ian să-mi spui acuma, zeu,  
„Ce faceai în locul meu?  
„Plin de draci atunci pornesc  
„Numai gata să-l lovesc.  
„Dar în minte mi-a venit  
„Că-s om iute și-am gîndit  
„Să-l mai las și-î zic ascultă:  
„— Ieu nu-ți fac poftire multă  
„Căci prăvește ici la mine,  
„Bat cu-o mină cincî ca tîne.  
„Iel ca dracul nici gîndește  
„Iar s'apucă de-l ghiontește  
„Inciudat atunci mă duc  
„Vreu pe-acela să-l apuc  
„Dar sfrijitul se 'ndirjește  
„Și'ncă-odată mă cirpește.  
„Deci singios cum știî că sînt  
„Sar la iel să-l fac pămînt.  
„Dar norocul l'a slujit,  
„Căci în minte mi-a venit  
„Că-s om iute și 'n sfirșit  
„L'am lăsat, m'am stăpănit  
„Haî să cerc mi-am zis în mine  
„N'a 'nțelege iel cu bine!  
„— Măi romîne-atunci îi zic  
„Pentru'un lucru de nemic  
„Sari la om și-l ocărești  
„Și-l tot sudui și-l ghiontești.  
„Ți-a greșit atuncea ieată  
„Iel și-l du la judecată.“

„Ieu îi zic, dar ielce-î vine  
„Că se 'ntinde iar la mine  
„Și ca dracul se 'ntetește  
„Și 'ncă o palmă-mi mai croește!  
„Ca chibritu atunci pe loc  
„M'am făcut pe dinsul foc  
„Ce va fi, mi-am zic, să fie.  
„De-acum dracul chiar să vie  
„Nu-l mai iert, îl prăpădesc.  
„Numai iar îmi amintesc  
„Că-s om iute, și gîndesc:  
„Slab îi, puhab, o tigoare,  
„Sa-l lovești o dată moare,  
„Ș'apoi poate, dă, mai știi  
„Are casă și copii.  
„De-a muri remin săraci.  
„Spune-atunci cu ieî ce faci?

„Parcă-o milă mi-a venit  
„Ș'apoi iar m'am stăpînit.  
„Nu vreu, zic, pe legea mea  
„Să mai intru 'ntr'o belea.  
„M'am poruit și l'am lăsat  
„Să nu intru 'ntr'un păcat.  
„Căci pe cinste cînd gînd se  
„Ce puteam să mai pățesc  
„Nu știu cui să mulțămesc...  
„Uite, zeu, prin cîte treci  
„Sfîntă-î vorba cea 'n veci:  
„Vecinic omu 'n ori-ce loc  
„Sa se plîngă de noroc.

*Th. D. Speranță.*

---

## BIBLIOGRAFIE.

*Literatura populară romîni* de Dr. M. Gaster cu un apendice *Voroava Garamanților* cu un Alexendru Machedon de Nicolae Costin București Ig. Haimann. Librar Editor 74 Calea Victoriei 74. 1883. Prețul 5 lei noi. Cartea ieste foarte însemnată și vom vorbi în curînd despre dînsa, de o cam dată o recomandăm cetitorilor noștri, D-l Gaster ieste unul dintre cei mai cunoscători în ale limbii romîne.

*Amicul Junimei române. Prima Carte de cetire* în limba germană de F. Bergamenter. Bucarest 1883.

*Sezetoare la țară* curs elementar de agricultură, împărțit în douăsprezece șezetori... de Pann Constantinescu. cudi. a III-a București. Prețul 1 leu.

---

*Catherine M. Buckton. L'Hygi ène* daus la Familie traduit de l'anglais par *I'lora Carnegie* revue par U. Chousserie. Galațe G. D. Nebunelli et îls, Libraires-éditeurs. 1888 prix 2 fr. 50 b.

---

*Buna menageră.* Carte de bucate practică de *Ecaterina Colonel-Steriad* (născută Malaxa) Edițiunea a III, cu 20 de figuri. Galați. Tipografia I. G. Nebunelli 1883, prețul 5 lei.